

Nota cenzorska jako instrument regulacji na pograniczu rzymskiego prawa publicznego i prywatnego

Urząd cenzora miał w Rzymie republikańskim ogromne znaczenie ustrojowe. Jego kompetencje obejmowały szereg zadań związanych z przeprowadzaniem spisu obywateli, sporządzaniem listy senatorów czy elitarnych centurii jeźdźców. Cenzorzy odpowiadali także za dzierżawienie prywatnym podmiotom publicznych dochodów i wydatków. Najciekawszym chyba polem ich działalności było sprawowanie pieczy nad dobrymi obyczajami. Mieli oni prawo ukarać obywatela notą cenzorską za zachowania sprzeczne z obyczajami przodków (*mores maiorum*). Skutkiem takiej noty była degradacja społeczna. Teksty źródłowe dotyczące nakładania noty mają charakter anegdotyczny, zwykle dotyczą jednostkowych przypadków. Dlatego w nauce prawa rzymskiego były postrzegane jako mało przydatne. Badania nad prawem prywatnym w okresie republikańskim koncentrowały się do tej pory na *ius civile* i wpływającym na nie *ius honorarium*. Uważna analiza wspomnianych tekstów źródłowych prowadzi jednak do wniosku, że działania cenzorów niejednokrotnie wpływały na prawo prywatne, często umożliwiając pociągnięcie kogoś do odpowiedzialności wówczas, kiedy nie było innej opcji. Przyjęcie takiej perspektywy badawczej pozwala spojrzeć inaczej na rozwój prawa prywatnego i wysnuć nowe wnioski dotyczące wielu jego instytucji, szczególności w obszarze prawa rodzinnego i zobowiązań.